

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, O. P. S., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

POSTAVENÍ POŠKOZENÉHO V TRESTNÍM ŘÍZENÍ

Autor práce: Hana Kratochvílová, DiS

Studijní obor: Bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě

Forma studia: Kombinovaná

Vedoucí práce: JUDr. Milan Šumbera

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

2016

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiál uvedených v této práci.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění.

.....

Děkuji JUDr. Milanu Šumberovi za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytl při zpracování mé bakalářské práce.

ABSTRAKT

KRATOCHVÍLOVÁ, Hana. *Postavení poškozeného v trestním řízení: bakalářská práce.* České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií o. p. s., 2016. 52 s.
Vedoucí bakalářské práce: JUDr. Milan Šumbera.

Klíčová slova: Poškozený, oběť, povinnosti a práva poškozeného, poučení, náhrada škody, trestní řízení, mladistvý.

Předmětem této bakalářské práce je postavení poškozeného v trestním řízení, vývoj a historie poškozeného a dále vymezení pojmů kdo je to poškozený a jaké má práva poškozený a povinnosti, dále jaké jsou podmínky přiznání nároku na náhradu škody a právo poškozeného na náhradu škody, také postavení a práva poškozeného v jednotlivých částech přípravného řízení, postavení a práva poškozeného v hlavním líčení a v odvolacím řízení, dále je zde uveden praktický příklad a také je zde část práce věnována komparaci se slovenskou právní úpravou, kdy část práce je věnována zákonu č. 45/2013 Sb., Zákon o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (dále jen zákon o obětech tr. činů), vymezení základních pojmů a práv obětí trestného činu.

ABSTRACT

KRATOCHVÍLOVÁ, Hana. *Position of the Aggrieved in Criminal Proceedings : Thesis.*

České Budějovice: University of European and Regional Studies, o. p. s., 2016. 52 s.

Thesis Supervisor: JUDr. Milan Šumbera.

Keywords: The aggrieved, victim, obligations and rights of the aggrieved, advice, compensation of damage, criminal proceedings, juvenile

This work deals with the position of the aggrieved in criminal proceedings, development and history of the aggrieved and further with defining the concepts of who the aggrieved is and what rights and obligations these people have, then what are the conditions for entitlement to compensation and the right of the injured party for damages. It also describes the status and rights of the injured party in different parts of pre-trial proceedings, the position and rights of the aggrieved at trial and in appeal proceedings. There is also a practical example, and also a section devoted to a comparison with the Slovak legislation, where the part focuses on the Act No. 45/2013 Coll., on victims of crimes, definition of basic concepts and the rights of victims of crime.

OBSAH

ÚVOD	8
1 CÍL A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE.....	9
2 VZNIK A VÝVOJ INSTITUTU POŠKOZENÉHO	10
2.1 Historický vývoj poškozeného	10
3 POJEM POŠKOZENÉHO	12
3.1 Komentáře k pojmu poškozeného	13
4 PODMÍNKY PŘIZNÁNÍ NÁROKU NA NÁHRADU ŠKODY ZPŮSOBENÉ TRESTNÝM ČINEM V TRESTNÍM ŘÍZENÍ.....	14
4.1 Poškozený ublížením na zdraví.....	15
4.2 Poškozený majetkovou škodou	16
4.3 Poškozený nemajetkovou újmou.....	16
4.4 Poškozený bezdůvodným obohacením	17
5 POŠKOZENÝ V JEDNOTLICÝCH FÁZÍCH TRESTNÍHO ŘÍZENÍ.....	18
5.1 Přípravné řízení	18
5.2 Zkrácené přípravné řízení.....	19
5.3 Řízení před soudem	20
5.4 Adhezní řízení	23
6 PRÁVA POŠKOZENÉHO	24
6.1 Právo uplatnit nárok na náhradu škody	24
6.2 Právo stížnosti proti usnesení soudu, kterým byla povolena obnova řízení ve výroku o přiznaném nároku na náhradu škody	28
6.3 Právo podat návrh na rozhodnutí o povinnosti odsouzeného nahradit mu náklady potřebné k účelnému uplatnění jeho nároku na náhradu škody v trestním řízení	30
7 PRÁVA POŠKOZENÉHO U ODKLONU TRESTNÍHO ŘÍZENÍ.....	33
7.1 Podmíněné zastavení trestního stíhání.....	33
7.2 Narovnání	34
7.3 Trestní příkaz	35
7.4 Podmíněné odložení podání návrhu na potrestání.....	35
7.5 Poškozený v řízení ve věcech mladistvých	36
8 ZÁKON č. 45/2013 Sb., O OBĚTECH TRESTNÝCH ČINŮ	38

8.1	Historie a vývoj	38
8.2	Zákon o obětech trestných činů.....	39
8.3	Definování zvlášť zranitelné oběti	41
8.4	Souhrn zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů	41
9	POROVNÁNÍ NEJDŮLEŽITĚJŠÍCH PRÁV POŠKOZENÉHO S PRÁVY OBVINĚNÉHO	43
10	KOMPARACE ČESKÉ PRÁVNÍ ÚPRAVY SE SLOVENSKOU PRÁVNÍ ÚPRAVOU K POSTAVENÍ POŠKOZENÉHO.....	46
10.1	Poškozený v trestním řízení v pojetí slovenského zákonného ustanovení	46
10.2	Práva poškozeného v trestním řízení Slovenské republiky	47
10.3	Porovnání České a Slovenské právní úpravy.....	48
	ZÁVĚR.....	50
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	52

ÚVOD

Jako předmět bakalářské práce máme zvolené téma „Poškozený v trestním řízení“. Jelikož se jedná o velmi rozsáhlou problematiku, nemůžeme obsáhnout celé téma a budeme se zabývat hlavně tím, jaká práva má poškozený v trestním řízení. Cílem této práce je posoudit, zda současná právní úprava je dostačující z hlediska obsahu procesních práv poškozeného v trestním řízení a zda jsou poškození o svých právech v průběhu trestního řízení řádně poučeni a zda jich dostatečně využívají.

Práce je rozdělena do několika kapitol a to tak, že v úvodu se zabýváme vznikem a vývojem institutu poškozeného v trestním řízení, dále pojmem poškozeného a podmínkami pro přiznání nároku na náhradu škody. Poté rozebíráme práva poškozeného v přípravném řízení s uvedením praktických příkladů a práva poškozeného s nárokem na náhradu škody.

V další části práce je rozebrána problematika poškozeného v jednotlivých fázích trestního řízení, jeho práva u odklonu v trestním řízení a podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže. V následující části práce se věnujeme zákonu o obětech tr. činů

Cílem práce je rozebrat postavení poškozeného v jednotlivých částech přípravného, odvolacího řízení a hlavního líčení. U procesních práv poškozeného a obviněného je větší pozornost upřena na osobu, proti které se trestní řízení vede, tedy na osobu podezřelého, obviněného, obžalovaného, odsouzeného. Trestní proces nemá za účel provádět ochranu poškozeného, ale především je jeho účelem zajištění a spravedlivé potrestání pachatele trestného činu.

Cílem práce je posoudit, zda současná právní úprava je dostačující z hlediska obsahu procesních práv poškozeného v trestním řízení a zda jsou poškození o svých právech v průběhu trestního řízení řádně poučeni a zda jich dostatečně využívají. V závěru své práce rozebíráme komparací Českou a Slovenskou právní úpravu, a to k postavení poškozeného v trestním řízení. K dosažení stanovených cílů užitíme metodu historickou, analytickou a komparaci.

1 CÍL A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Téma bakalářské práce, které máme zvolené, je „Postavení poškozeného v trestním řízení“. Protože jde o rozsáhlé téma, volíme užší okruh zaměření na vybranou problematiku, a to popsání postavení poškozeného v samotném trestním řízení a zhodnocení, zda se práva poškozeného alespoň z části vyrovnala právům obviněného s účinností nového zákona o obětech. V práci použijeme metodu historickou a metodu komparace. Informace budeme čerpat z Trestního řádu č. 141/1961 o trestním řízení soudním (trestní řád) ve znění pozdějších předpisů a Trestního zákoníku č. 40/2009 Sb., ve znění pozdějších předpisů dle aktuální právní úpravy.

Cílem této práce je posoudit, zda současná právní úprava je dostačující z hlediska obsahu procesních práv poškozeného v trestním řízení a zda jsou poškození o svých právech v průběhu trestního řízení řádně poučeni a zda jich dostatečně využívají. V následující části práce se věnujeme Zákonu č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů), který dnem 1.8.2013 nabyl účinnosti.

Cílem práce je rozebrat postavení poškozeného v jednotlivých částech přípravného, odvolacího řízení a hlavního líčení. U procesních práv poškozeného a obviněného je větší pozornost upřena na osobu, proti které se trestní řízení vede, tedy na osobu podezřelého, obviněného, obžalovaného, odsouzeného. Trestní proces nemá za účel provádět ochranu poškozeného, ale především je jeho účelem zajištění a spravedlivé potrestání pachatele trestného činu.

Cílem této práce je zhodnotit, zda se práva poškozeného alespoň z části vyrovnala právům obviněného s účinností zákona o obětech trestných činů a o změně některých zákonů, neboť byla v mnoha ohledech oproti právům obviněných potlačována. Dále se zaměříme na poškozeného na jeho práva a povinnosti, i na uplatňování návrhu na náhradu škody před účinností zákona o obětech trestných činů a po účinnosti tohoto zákona. Provedeme v závěru práce srovnání České právní úpravy se Slovenskou právní úpravou k postavení poškozeného.

2 VZNIK A VÝVOJ INSTITUTU POŠKOZENÉHO

Účelem trestního řízení není jen řádné zjištění, zda se osoba dopustila trestného činu a je za tento trestný čin spravedlivě potrestána, ale v širším slova smyslu sem náleží i určité zadostiučinění poškozeného, kterému byla trestným činem způsobena škoda nebo ublíženo na zdraví. Taková osoba má právo vyjádřit svůj zájem na výsledku trestního řízení. Trestní řízení má význam z hlediska nároku na náhradu škody trestným činem způsobené, neboť odsuzující rozsudek může založit nárok na náhradu škody a vyjadřuje určitou psychickou satisfakci. V této práci se však zaměříme na poškozeného v jednotlivých částech přípravného řízení, řízení před soudem a odvolacího řízení. U procesních práv poškozeného a obviněného je větší pozornost spíše upřena na osobu, proti které se trestní řízení vede, jelikož trestní proces nemá za účel primárně provádět ochranu poškozeného.

2.1 Historický vývoj poškozeného

Historický vývoj postavení poškozeného v českých zemích se vytvářel v závislosti na povaze trestního procesu. Významným faktorem bylo i postavení žalobce a jeho působnost, protože zájem poškozeného na rozhodnutí lze částečně ztotožnit se zájmy žalobce a je na místě vždy zvažovat potřebu součinnosti či naopak oddělení práv a povinností těchto subjektů trestního řízení. Trestní řád zákon č. 119/1873 (dále jen tr. řád z r. 1873) předpokládal existenci soukromého účastníka. Jeho právní postavení bylo založeno na tom, zda se v konkrétním případě jednalo o převážně nebo výlučně soukromoprávní nebo naopak veřejnoprávní delikt. Za soukromého účastníka byl pokládán ten, komu trestným činem stíhaným z úřední povinnosti jednak bylo ublíženo a současně se za účelem uspokojení svého soukromoprávního nároku v rámci trestního řízení k tomuto řízení připojil § 47 odst. 1 zákona č. 141/1961 o trestním řízení soudním (trestní řád) ve znění pozdějších předpisů (dále jen tr. řád) a § 49 tr. řádu. Soud je oprávněn o takovém nároku rozhodnout jen tehdy, byl-li učiněn za tímto účelem návrh, má povinnost poškozeného o zahájení hlavního líčení vyrozumět § 365 tr. řádu z roku 1873. Tr. řád stanovuje, že poškozený je vedlejší procesní stranou, a proto mu byla poskytnuta významná práva, a to především navrhopat důkazy směřující k otázce viny nebo k odůvodnění požadované náhrady, má právo nahlížet do spisů § 47 odst. 1, odst. 2 tr. řádu má právo být

vyrozuměn o konání hlavního líčení, v jehož průběhu může obžalovanému, svědkům a znalcům klást otázky, vyjadřovat se k průběhu řízení a činit závěrečný návrh. Je oprávněn podávat opravné prostředky proti odsuzujícímu rozsudku okresního soudu ve vztahu ke svým soukromoprávním nárokům. Nebylo vyloučeno, aby sám působil v řízení jako svědek.¹

Poškozený v postavení soukromého účastníka může podat sám tzv. podpůrnou, žalobu namísto státního zástupce, který buď odmítl zahájit trestní stíhání, nebo od již zahájeného stíhání upustil § 48 odst. 1 tr. řádu, § 449 tr. řádu. Taková obžaloba byla považována za rovnocennou s obžalobou podanou státním zástupcem, avšak v praxi takový žalobce, co do míry jednotlivých procesních práv, naroveň státnímu zástupci postaven nebyl. V této souvislosti je třeba zmínit, že institut soukromého účastníka nebyl totožný s ustanovením trestního řádu o soukromém žalobci. Tímto se stala osoba, která u příslušného soudu učinila podnět k trestnímu stíhání pachatele pro tzv. soukromožalobní delikt podle § 2 odst. 2, § 46 odst. 1, odst. 2 tr. řádu. Toto právo nebylo závislé na tom, zda státní zástupce nezahájil trestní stíhání nebo v něm odmítl pokračovat. Právo soukromého žalobce nebylo závislé na výkonu práva státního zástupce. Jeho práva naroveň práv státního zástupce stejně jako v případě soukromého účastníka postavena nebyla. Institut poškozeného v podobě, v jaké jej známe dnes, vznikl na základě ustanovení § 48 zákona č. 87/1950 o trestním řízení (trestní řád). Tento zákon stanovil, že osobě poškozené trestným činem (poškozenému) musí být poskytnuta možnost, aby v trestním řízení uplatňovala své nároky vzešlé z trestného činu a aby činila návrhy v hlavním a odvolacím líčení. Jak prokurátor, tak i předseda senátu byli povinni poškozeného vždy o jeho právech poučit podle § 48 odst. 1, odst. 2 tr. řádu z roku 1950. V tomto duchu pokračoval i zákon č. 64/1956 o trestním řízení soudním (trestní řád), a to § 41 odst. 1 tr. řádu z roku 1956. Všechny shora uvedené úpravy předpokládaly, že poškozeným může být jak fyzická tak právnická osoba (tedy i stát).²

¹ CÍSAŘOVÁ, D., FENYK J., GŘIVNA J. a kol. *Trestní právo procesní*. Vyd. 5. Praha: ASPI, 2008. s. 190.

² CÍSAŘOVÁ, D., FENYK J., GŘIVNA J. a kol. *Trestní právo procesní*. Vyd. 5. Praha: ASPI, 2008. s. 191.

3 POJEM POŠKOZENÉHO

(1) „Ten, komu bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková škoda nebo nemajetková újma, nebo ten, na jehož úkor se pachatel trestným činem obohatil (poškozený), má právo činit návrh na doplnění dokazování, nahlížet do spisů § 65 tr. řádu zúčastnit se sjednávání dohody o vině a trestu, zúčastnit se hlavního líčení a veřejného zasedání konaného o odvolání nebo o schválení dohody o vině a trestu a před skončením řízení se k věci vyjádřit.

(2) Za poškozeného se nepovažuje ten, kdo se sice cítí být trestným činem morálně nebo jinak poškozen, avšak vzniklá újma není způsobena zaviněním pachatele nebo její vznik není v příčinné souvislosti s trestným činem.

(3) Poškozený je oprávněn také navrhnout, aby soud v odsuzujícím rozsudku uložil obžalovanému povinnost nahradit v penězích škodu nebo nemajetkovou újmu, jež byla poškozenému trestným činem způsobena, nebo vydat bezdůvodné obohacení, které obžalovaný na jeho úkor trestným činem získal. Návrh je třeba učinit nejpozději u hlavního líčení před zahájením dokazování § 206 odst. 2 tr. řádu, je-li sjednána dohoda o vině a trestu, je třeba návrh učinit nejpozději při prvním jednání o takové dohodě § 175a odst. 2 tr. řádu. Z návrhu musí být patrné, z jakých důvodů a v jaké výši se nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy uplatňuje nebo z jakých důvodů a v jakém rozsahu se uplatňuje nárok na vydání bezdůvodného obohacení. Důvod a výši škody, nemajetkové újmy nebo bezdůvodného obohacení je poškozený povinen doložit. O těchto právech a povinnostech musí být poškozený poučen. Nebyl-li by pro rozhodnutí o nároku poškozeného dostatečný podklad a nebrání-li tomu důležité důvody, zejména potřeba vyhlášení rozsudku nebo vydání trestního příkazu bez zbytečných průtahů, soud poškozenému sdělí, jakým způsobem může podklady doplnit, a poskytne mu k tomu přiměřenou lhůtu, kterou mu zároveň určí.

(4) Poškozený, který je obětí trestného činu podle zákona o obětech trestných činů, má právo v kterémkoliv stadiu trestního řízení učinit prohlášení o tom, jaký dopad měl spáchaný trestný čin na jeho dosavadní život. Prohlášení lze učinit i písemně. Písemné prohlášení se v řízení před soudem provede jako listinný důkaz.

(5) Poškozený se může rovněž výslovným prohlášením sděleným orgánu činnému v trestním řízení vzdát procesních práv, které mu tento zákon jako poškozenému přiznává.³

3.1 Komentáře k pojmu poškozeného

K pojmu poškozeného si dovolíme uvést i několik komentářů z právnické literatury. Oprávnění vystupovat v trestním řízení v postavení poškozeného není závislé na tom, zda pachatel v mezidobí způsobenou škodu nahradil. Škoda musí být způsobena trestným činem (tj. musí být v příčinné souvislosti se skutkem, který je uveden v žalobním návrhu), pro který je obviněný, resp. obžalovaný, stíhán. Na právním posouzení skutku, pro nějž je obviněný stíhán, nezáleží.⁴

Nejen dozor státního zástupce v přípravném řízení, ale i činnost státního zástupce při vyšetřování (popř. konání zkráceného přípravného řízení) se zaměřuje i na zjištění podstatných okolností umožňujících stanovení následku a výše škody způsobené trestným činem. Účelem přípravného řízení nepochybně je, aby byly opatřeny podstatné podklady pro rozhodnutí o nároku na náhradu škody ve stádiu projednání trestní věci před soudem. Zároveň je účelem přípravného řízení i umožnění aktivní účasti poškozeného, neboť platná právní úprava tento pojem neváže jen na osobu, která může v trestním řízení uplatnit nárok na náhradu škody.⁵ V ustanovení § 43 odst. 2 tr. řádu, je také modifikováno, kdo se za poškozeného nepovažuje. Poškozeným není ten, kdo se za něj jen sám považuje, ani ten, kdo je případným jednáním pachatele postižen pouze zprostředkovaně.⁶

³ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. Vyd. 4. Praha: Leges, 2013. s. 614-615.

⁴ MUSIL, J., KRATOCHVÍL V., ŠÁMAL P. a kol. *Trestní právo procesní*. 3. Přepracované a doplněné vydání. Praha: C.H. BECK, 2007. s. 333.

⁵ ŠÁMAL, P., NOVOTNÝ F., RŮŽIČKA M., VONDRŮŽKA F., NOVOTNÁ J.. *Přípravné řízení trestní*. 2. doplněné a přepracované vydání. Praha: C.H. BECK, 2003. s. 856.

⁶ NOVOTNÝ, F., SOUČEK J. a kol. *Trestní právo procesní*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. s. 89.

4 PODMÍNKY PŘÍZNÁNÍ NÁROKU NA NÁHRADU ŠKODY ZPŮSOBENÉ TRESTNÝM ČINEM V TRESTNÍM ŘÍZENÍ

a) „Hradí se jen škoda, nemajetková újma v penězích a vydání bezdůvodného obohacení. Rozsah a způsob náhrady či vydání se řídí předpisy civilního hmotného práva zejména ustanoveními občanského zákoníku a zákoníku práce.

b) Musí se jednat o škodu (nemajetkovou újmu), která byla způsobena trestným činem. Vzniklá škoda musí být v příčinné souvislosti se skutkem, pro který je obviněný stíhán, přičemž nezávisí na právním posouzení skutku. Totéž platí o bezdůvodném obohacení získaném trestným činem.

c) Návrh na náhradu škody, nemajetkové újmy v penězích či vydání bezdůvodného obohacení musí být vždy uplatněn v trestním řízení proti určité osobě. Soud nikdy o návrhu nerozhoduje z úřední povinnosti (jedná se o výjimku z jinak platné zásady oficiality).

d) Návrh je třeba uplatnit včas a řádně. Včas znamená nejpozději do zahájení dokazování v hlavním líčení. Řádně znamená, že v návrhu musí být uvedeny údaje, z nichž je patrný důvod a alespoň minimální výše nároku na náhradu škody nebo nemajetkové újmy v penězích či výše bezdůvodného obohacení.

e) O nároku nesmí být rozhodnuto v občanskoprávním nebo v jiném příslušném řízení (§ 44 odst. 3 tr. řádu.).

f) Osobou oprávněnou k náhradě škody či vydání bezdůvodného obohacení je pouze osoba s právní osobností. Právní osobnost nebo také právní subjektivita je schopnost vystupovat jako subjekt a nikoli jako objekt práva, tedy schopnost být nositelem i vykonavatelem práv a povinností. V českém právu se tato schopnost od roku 1950 nazývala způsobilostí k právům a povinnostem, od roku 2014 se ve smyslu § 15 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb.,

občanského zákoníku, v platném znění (dále jen obč. zákoník) její označení vrací k dřívějšímu termínu právní osobnost“.⁷

4.1 Poškozený ublížením na zdraví

Poškozeným je v daném případě subjekt, fyzická osoba, které bylo trestným činem ublíženo na zdraví. Ublížením na zdraví je třeba rozumět stav, který je porušením normálních tělesných a duševních funkcí a znesnadňuje výkon obvyklé činnosti nebo má jiný (negativní) vliv na obvyklý způsob života poškozeného a který vyžaduje lékařské ošetření, i když nezanechá trvalé následky. Poškozeným v tomto smyslu není jen ten, komu bylo ublíženo na zdraví skutkem, který lze kvalifikovat jako některý z trestných činů proti životu a zdraví. Ale také osoba, vůči níž byl spáchán i jiný trestný čin a v souvislosti s ním došlo k poškození zdraví. To i v případě, jestliže zásah do tělesné integrity nedosáhl požadované intenzity. Pokud bylo někomu trestným činem ublíženo na zdraví, je poškozeným v trestním řízení, a to i tehdy, když nemůže uplatňovat proti pachateli, který mu toto ublížení způsobil, nárok na náhradu materiální škody.

U poškozeného ublížením na zdraví je potřebné připomenout problém z praxe, který spočívá v posuzování psychické újmy na zdraví. Zatímco v případě porušení tělesných funkcí nebývá takový problém se zjištěním mechanismu vzniku zranění a příčinné souvislosti mezi jednáním pachatele a vzniklým následkem, v případě psychické újmy na zdraví, pokud se jí rozumí porušení normálních duševních funkcí, o problém mnohdy jde. I za předpokladu prokázání příčinné souvislosti mezi jednáním pachatele a daným následkem v podobě psychické újmy, je překážkou prokázání úmyslu na zdraví. Pokud se jí rozumí duševní porucha, je jednoznačné, že jde o ublížení na zdraví, jak ho má na mysli ustanovení § 43 odst. 1 tr. řádu. Za psychickou újmu je také možné považovat emocionální újmu, vzniklou například ztrátou pocitu bezpečí po vloupání do bytu. Takovou újmu je ovšem těžké objektivně posoudit i postihnout, lze ji zařadit mezi škody morální.⁸

⁷ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. Vyd. 3. Praha: Leges, 2012. s. 592.

⁸ NOVOTNÝ, F., SOUČEK J. a kol. *Trestní právo procesní*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. s. 89-90.

4.2 Poškozený majetkovou škodou

Poškozeným je ve smyslu § 43 odst. 1 tr. řádu také každý, komu byla trestným činem způsobena majetková škoda. Je potřebné konstatovat, že ze všech škod, vyjmenovaných ve zmíněném ustanovení, má majetková škoda pro postavení poškozeného zásadní význam, pokud jde o jeho možnost uplatnit náhradu škody v trestním řízení. Je třeba posuzovat jen skutečně vzniklou škodu, kterou lze vyjádřit v penězích. Nejde jen o škodu vzniklou zmenšením majetku poškozeného spáchaným trestným činem, ale jde i o jinou materiální škodu, vzniklou například poškozením věci nebo také tím, o co poškozený v materiálním vyjádření přišel. Materiální škodou jsou i náklady léčení, ale také odškodnění, coby protihodnota za utrpěnou škodu svého druhu, čímž je třeba rozumět například bolestné či náhradu za ztížení společenského uplatnění ve smyslu občanského zákoníku. Obecně musí jít vždy o škodu, kterou lze odčinit nebo zmírnit buď uvedením v původní stav, nebo peněžitou náhradou. Nutno zde zdůraznit, že i osoba, které již byla majetková škoda v plném rozsahu nahrazena, je poškozeným. Pak už ale takový poškozený nemůže být subjektem adhezního řízení.⁹ Z hlediska výše uplatněné náhrady škody bude významné její vyčíslení poškozeným zpravidla na základě odborného vyjádření nebo znaleckého posudku, v jednodušších věcech však není vyloučeno doložit způsobenou škodu i např. nákupními doklady a pořízením odcizených věcí, zvláště šlo-li o nové věci, u nichž není třeba počítat s opotřebením.¹⁰

4.3 Poškozený nemajetkovou újmou

Nemajetkovou újmou je příkoří, které se projevuje jinde (např. v osobní sféře) než na majetku. Nepřímo však může mít i majetkové důsledky. Podle druhu práv, do nichž bylo zasaženo, může jít o nemajetkovou újmu všeobecně osobnostní, spotřebitelskou, soutěžní, uměleckou nebo vědeckou, přičemž není ani vyloučen souběh více druhů nemajetkové újmy v různých sférách a právních vztazích. Za způsobenou nemajetkovou újmu vzniká soukromoprávní odpovědnost, v rámci níž způsobitel za ni odpovídá, přičemž existence zavinění a jeho formy může mít podle okolností vliv na formu i míru zadostiučinění, které

⁹ NOVOTNÝ, F., SOUČEK J. a kol. *Trestní právo procesní*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. s. 90.

¹⁰ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I*, § 1 až 156. Komentář. 7. vydání. Praha: C.H. Beck 2013. s. 511.

může mít v závislosti na povaze porušeného práva podobu náhrady peněžité i nepeněžité. Z hlediska výše uplatněné náhrady nemajetkové újmy je třeba vycházet z občanskoprávní judikatury, byť z hlediska spáchaného trestného činu bude mít zvláštní význam dotčení osobních zájmů poškozeného trestným činem, např. v psychické rovině, v intimní sféře, v rodinných vztazích a podobně. Dále závažnost zasažení takových nemajetkových zájmů poškozeného, ale i vztah k obviněnému.¹¹

4.4 Poškozený bezdůvodným obohacením

Bezdůvodným obohacením je majetkový prospěch získaný plněním bez právního důvodu, který odpadl, jakož i majetkový prospěch získaný z nepoctivých zdrojů podle § 451 odst. 2 obč. zákoníku, přičemž v trestních věcech půjde nejčastěji právě o posledně uvedený důvod. Bezdůvodně se obohatil i ten, za něž bylo plněno to, co po právu měl plnit sám § 454 obč. zákoníku. Za bezdůvodné obohacení se nepovažuje, bylo-li přijato plnění promlčeného dluhu nebo dluhu neplatného jen pro nedostatek formy § 455 odst. 1 obč. zákoníku.

Podle obč. zákoníku se bezdůvodně obohatí zvláště ten, kdo získá majetkový prospěch plněním bez právního důvodu, plněním z právního důvodu, který odpadl, protiprávním užitím cizí hodnoty nebo tím, že za něho bylo plněno, co měl po právu plnit sám § 2991 odst. 2 obč. zákoníku. Podle § 2997 odst. 1 obč. zákoníku dlužník, který plnil dluh nežalovatelný nebo promlčený nebo takový, který je neplatný pro nedostatek formy, nemá právo na vrácení toho, co plnil. Právo na vrácení nemá ani ten, kdo jiného obohatil s vědomím, že k tomu není povinen, ledaže plnil z právního důvodu, který později nenastal nebo odpadl. Plnila-li však osoba proto, že k tomu byla přivedena lstí, donucena hrozbou nebo zneužitím závislosti, ustanovení § 2997 odst. 1 obč. zákoníku se nepoužije. To platí i v případě, že plnila osoba nesvéprávná.¹²

¹¹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I*, § 1 až 156. Komentář. 7. vydání. Praha: C.H. Beck 2013. s. 512.

¹² ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I*, § 1 až 156. Komentář. 7. vydání. Praha: C.H. Beck 2013. s. 512.

5 POŠKOZENÝ V JEDNOTLICÝCH FÁZÍCH TRESTNÍHO ŘÍZENÍ

5.1 Přípravné řízení

Přípravné řízení je první část trestního řízení, kdy jeho definici nalezneme v ustanovení § 12 odst. 10 tr. řádu.: „Trestním řízením se rozumí trestní stíhání, poté úsek řízení od zahájení trestního stíhání až do právní moci rozsudku, případně jiného rozhodnutí orgánu činného v trestním řízení ve věci samé a přípravném řízení v úseku řízení podle tohoto zákona od sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení nebo provedení neodkladných a neopakovatelných úkonů, které mu bezprostředně předcházejí, a nebyly-li tyto úkony provedeny, od zahájení trestního stíhání do podání obžaloby, postoupení věci jinému orgánu nebo zastavení trestního stíhání, anebo do rozhodnutí či vzniku jiné skutečnosti, jež mají účinky zastavení trestního stíhání před podáním obžaloby, zahrnující objasňování a prověřování skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, a vyšetřování.“¹³

Účelem tohoto řízení je zjistit trestné činy a odhalit jejich pachatele a zajistit provedení neodkladných, neopakovatelných a dalších úkonů, vyhledání nezbytných důkazů, jež jsou nezbytné pro rozhodnutí státního zástupce o tom, zda ve věci podá obžalobu, nebo učinění jiné rozhodnutí ve věci. Soudy by si měly opatřit podstatné podklady pro rozhodnutí o nároku na náhradu škody nebo nemajetkové újmy v penězích nebo navrácení bezdůvodného obohacení. Poškozený může uvádět a prokazovat co jednoznačně svědčí proti obviněnému. V průběhu trestního řízení mají být co nejrychleji vyhledány důkazy, kterými se objasní základní skutečnosti pro posuzování případu, hlavně osoby pachatele či pachatelů a následku trestního řízení. Výsledkem přípravného řízení je buď podání obžaloby, nebo trvalé či dočasné upuštění od dalšího trestního stíhání. Orgány činné v trestním řízení mají zjistit všechny poškozené, jelikož všichni mají nárok na náhradu škody, nemajetkovou újmu a na vydání bezdůvodného obohacení. V případě, že poškozený chce, aby mu byl odsuzujícím rozsudkem uznán nárok na náhradu škody, musí

¹³ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. Vyd. 3. Praha: Leges, 2012. s. 552.

podat návrh na náhradu škody, který je nutno podat nejpozději u hlavního líčení před prováděním dokazování. Bez návrhu nemůže soud rozhodnout o nároku na náhradu škody, nemajetkovou újmu v penězích nebo na vydání bezdůvodného obohacení, návrh se podává vůči konkrétní osobě, může být podán poškozeným, zmocněncem poškozeného, zákonným zástupcem poškozeného, opatrovníkem, poručníkem nebo právním nástupcem poškozeného. Pokud budou zájmy dítěte a rodičů v rozporu, soud jim určí tzv. kolizního opatrovníka, a to včas nejpozději u hlavního líčení před zahájením dokazování, z návrhu má být patrný důvod a výše nároku náhrady škody.¹⁴

5.2 Zkrácené přípravné řízení

Zkrácené přípravné řízení se koná o trestných činech, o nichž přísluší konat řízení v prvním stupni okresnímu soudu a na které zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje pět let.¹⁵

KAZUISTIKA

Příklad: Rozhodnutí o náhradě škody trestním příkazem

Podezřelému bylo podle § 179b odst. 3 tr. řádu sděleno podezření z přečinu Poškození cizí věci podle § 228 tr. zákoníku, neboť na základě zjištěných skutečností byl dostatečně odůvodněn závěr, že podezřelý hrál v herně na Praze východ na výherním hracím přístroji, kdy při hře úmyslně udeřil zápěstím levé ruky do dotykové obrazovky a tímto svým úderem dotykovou obrazovku výherního hracího přístroje poškodil, čímž způsobil škodu na poškození dotykové obrazovky výherního hracího přístroje ve výši 10.285,- Kč ku škodě poškozeného.

Samosoudce Okresního soudu Praha - východ vydal v Praze podle § 314e odst. 1 tr. řádu trestní příkaz, kdy obviněný byl uznán vinným, že v herně na Praze - východ úmyslně rozbil úderem zápěstí levé ruky dotykovou obrazovku umístěného hracího automatu a tímto jednáním způsobil škodu ve výši 10.285,- Kč poškozenému, tedy poškodil cizí věc

¹⁴ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. Vyd. 3. Praha: Leges, 2012. s. 552.

¹⁵ Zákon č. 141/1961Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád), pracovní pomůcka, Praha: Tiskárna MV ČR, s.p.o. 2013. s. 378.

a způsobil tak na cizím majetku nikoliv nepatrnou, čímž spáchal přečin Poškození cizí věci dle § 228 odst. 1 tr. zákoníku. V trestním příkazu se odsuzuje podle § 228 odst. 1 tr. zákoníku s přihlédnutím k § 314e odst. 2 tr. řádu k trestu odnětí svobody v trvání 1 (jednoho) měsíce. Podle § 81 odst. 1 tr. zákoníku se výkon tohoto trestu podmíněně odkládá na zkušební dobu 12 (dvanácti) měsíců. Podle § 82 odst. 2 tr. zákoníku se obviněnému ukládá, aby v průběhu zkušební doby dle svých sil nahradil škodu, kterou trestným činem způsobil.

K tomu by jsme také uvedli, že byť je poškozený stranou v trestním řízení, existují však oproti obviněnému pro poškozeného i jistá reálná omezení práv, kterým se však budeme více věnovat v dalších částech této práce, zejména pak v deváté kapitole.

5.3 Řízení před soudem

Řízení před soudem je prováděno včetně důkazů svědčících o výši rozsahu a důvodu škody. Hlavní líčení je obligatorním a nejdůležitějším stadiem trestního řízení. Zde se uplatňují základní zásady trestního řízení, a to zásada obžalovací, oficiality, vyhledávací, zajištění práva na obhajobu, veřejnosti, ústnosti, bezprostřednosti a volného hodnocení důkazů.

Poškozenému musí být doručen opis obžaloby, pokud je jeho adresa k doručování známa. Poškozený dále může vystupovat jako svědek a nemusí vystupovat nestranně, ale může podávat důkazy nebo vysvětlení, která jsou jako osobě poškozené v její prospěch.

Příklad: Krádež podle § 205 odst. 1 písm. a), b) tr. zákoníku v souběhu s přečinem Poškození cizí věci § 228 odst. 1 tr. zákoníku.

Podezřelému bylo podle 179 odst. 3 tr. řádu sděleno podezření z přečinu Krádež podle § 205 odst. 1 písm. a,b) tr. zákoníku v souběhu s přečinem Poškození cizí věci podle § 228 odst. 1 tr. zákoníku, neboť na základě zjištěných skutečností byl dostatečně odůvodněn závěr, že podezřelý dne 1.1.2013 v úmyslu zmocnit se cizí věci, přijel svým osobním motorovým vozidlem tovární značky Škoda k areálu firmy X, kdy svoje osobní motorové vozidlo zaparkoval na ulici na bývalé autobusové zastávce a poté sešel po cestě podél plotu a štípacími kleštěmi prostříhl díru v oplocení, čímž způsobil škodu na poškození ve výši 90,- Kč ku škodě firmy X. Dále vnikl na oplocený pozemek a u nákladního motorového vozidla nezjištěným předmětem prořízl na dvou místech plachtu a poté do zaparkovaného nákladního vozidla vnikl a odcizil dva kusy autobaterií v hodnotě 9.600,-Kč a čtyři kusy kovových držáků v hodnotě 3.264,- Kč a částečně poškodil přívodní elektrické kabely k autobateriím v hodnotě 3.600,- Kč to vše ku škodě poškozené firmy Y.

Poté v uvedenou dobu překonal zajištění dvou osobních motorových vozidel a z nich odcizil dva kusy autobaterií v hodnotě 2.400,- Kč ku škodě pana A. Dále nezjištěným způsobem bez poškození překonal uzamčení osobního motorového vozidla, ze kterého odcizil autobaterii v hodnotě 1.800,- Kč ku škodě pana B. Poté v areálu firmy X odcizil 200 kg železného šrotu připraveného k odvozu, čímž uvedené firmě způsobil škodu na odcizení ve výši 900,- Kč.

Dne 3.1.2013 opět přijel svým osobním motorovým vozidlem v úmyslu zmocnit se cizí věci k areálu firmy X, kdy vozidlo zaparkoval opět na bývalé autobusové zastávce a šel podél plotu k místu, kde je regál s dveřmi a v tom místě nezjištěným způsobem vyvrátil jedno pole drátěného plotu a z regálu odcizil dveře zavazadlového prostoru k osobnímu motorovému vozidlu Peugeot v hodnotě 14.400,- Kč ku škodě firmy Z.

Samosoudce Okresního soudu Praha – východ rozhodl v hlavním líčení, že obviněný je vinen, že:

I. dne 1.1.2013 po prostřížení drátěného oplocení kleštěmi vnikl do areálu společnosti X, které poškozením plotu způsobil škodu ve výši 90,- Kč a odcizením 200 kg železného šrotu způsobil škodu ve výši 900,- Kč, a dále zde odcizil

- a) ke škodě společnosti Y, z nákladního motorového vozidla, dvě autobaterie v hodnotě 3.264,- Kč, přičemž poškozením přívodních elektrických kabelů k bateriím a proříznutím plachty vozidla na dvou místech způsobil škodu ve výši 7.344,- Kč,
- b) ku škodě pana A, ze dvou zde odstavených a zajištěných osobních motorových vozidel dvě autobaterie v hodnotě nejméně 2.000,- Kč,
- c) ke škodě pana B, ze zde odstaveného a uzamčeného osobního motorového vozidla autobaterii v hodnotě nejméně 1.500,- Kč,

II. dne 3.1.2013 na stejném místě po vyvrácení jednoho pole drátěného plotu odcizil ku škodě podnikatele Z, z regálu umístěného v předmětném areálu, dveře od zavazadlového prostoru k osobnímu motorovému vozidlu Peugeot v hodnotě nejméně 12.000,- Kč, tedy jednak přisvojil si cizí věc tím, že se ji zmocnil, způsobil tak na cizím majetku škodu nikoliv nepatrnou a čin spáchal vloupáním, jednak zničil a poškodil cizí věc a způsobil tak na cizím majetku škodu nikoliv nepatrnou, čímž spáchal jednak přečin krádeže podle § 205 odst. 1 písm. a,b) tr. zákoníku jednak přečin poškození cizí věci podle § 228 odst. 1 tr. zákoníku. V rozsudku jménem republiky se odsuzuje podle § 205 odst. 1 tr. zákoníku za použití § 43 odst. 1 tr. zákoníku a § 84 tr. zákoníku k úhrnnému a podmíněnému trestu odnětí svobody v trvání 10 měsíců s dohledem. Podle § 85 odst. 1 tr. zákoníku se výkon tohoto trestu podmíněně odkládá na zkušební dobu v trvání 24 měsíců. Podle § 85 odst. 2 tr. zákoníku je obviněný povinen podle svých sil ve zkušební době podmíněného odsouzení uhradit způsobenou škodu. Podle § 228 odst. 1 tr. řádu je obviněný povinen uhradit poškozenému B způsobenou škodu ve výši 1.500,- Kč, poškozené firmě Y způsobenou škodu ve výši 13.000,- Kč, poškozenému A způsobenou škodu ve výši 2.000,- Kč, poškozené firmě X způsobenou škodu ve výši 90,- Kč. Podle § 229 odst. 2 tr. řádu se poškozená firma Y a X odkazují se zbytkem svého nároku na náhradu škody na řízení ve věcech občanskoprávních. Podle § 229 odst. 1 tr. řádu se s nárokem na náhradu škody odkazuje na řízení ve věcech občanskoprávních pan Z.

5.4 Adhezní řízení

Adhezní řízení je součástí trestního řízení, kdy hlavní význam spočívá v tom, že poškozenému umožňuje paralelně s rozhodnutím o vině a trestu, dosáhnout rychlejšího rozhodnutí o uplatněném nároku na náhradu škody. Smyslem adhezního řízení je poškozenému situaci při vymáhání jeho soukromoprávních nároků, které mu vznikly v souvislosti se spácháním trestného činu, ulehčit. Poškozený má v adhezním řízení mnoho výhod, např. nemusí platit soudní poplatek, může dosáhnout rychlejšího rozhodnutí, které má exekuční titul, také má jednodušší důkazní situaci jelikož nemusí nést důkazní břemeno. Změnou trestního řádu zákonem č. 181/2011 Sb., který nabyl účinnosti dnem 1.7.2011, bylo adhezní řízení změněno v tom směru, že zde byla zakotvena oproti předchozímu období možnost také uplatnit i nárok na náhradu nemajetkové újmy, nebo újmy toho, na jehož úkor se pachatel trestným činem obohatil.

6 PRÁVA POŠKOZENÉHO

6.1 Právo uplatnit nárok na náhradu škody

Právo uplatnit nárok na náhradu škody spočívá v možnosti v odsuzujícím rozsudku navrhnout uložení obžalovanému povinnost nahradit škodu, která byla poškozenému trestným činem způsobena. Oprávnění vyplývá z ustanovení § 43 odst. 3 tr. řádu, jeho realizace je poté dána ustanoveními § 228 tr. řádu a § 229 tr. řádu. Poškozenému, který je subjektem adhezního řízení, tak lze ve smyslu ustanovení § 228 odst. 1 tr. řádu v odsuzujícím rozsudku přiznat nárok na náhradu škody, respektive odsuzuje-li soud obžalovaného pro trestný čin, kterým způsobil poškozenému majetkovou škodu, uloží obžalovanému zpravidla v rozsudku, aby ji poškozenému nahradil.

Právo učinit návrh na zajištění nároku na náhradu škody na majetku obviněného

Právo učinit návrh na zajištění nároku na náhradu škody na majetku obviněného vyplývá z ustanovení § 47 odst. 2 tr. řádu, podle něhož poškozený může předmětný návrh učinit v přípravném i soudním řízení. Zatímco v řízení se rozhoduje o zajištění nároku poškozeného soud (vedle poškozeného může takový návrh realizovat i státní zástupce), může úkon provést i bez návrhu, a to v případě, že to vyžaduje ochrana zájmů poškozeného, a zejména hrozí-li nebezpečí z prodlení.

- **Právo učinit návrh na rozhodnutí o poskytnutí právní pomoci poskytované bezplatně nebo za sníženou odměnu**

Právo učinit návrh na rozhodnutí o poskytnutí právní pomoci poskytované bezplatně nebo za sníženou odměnu posiluje práva poškozeného. Ustanovení § 51a tr. řádu koresponduje s obdobným právem obviněného (pokud jde o náklady obhajoby v § 33 odst. 2 a 3 tr. řádu). I v případě poškozeného je však podmínkou nutné osvědčení o nedostatku prostředků k hrazení nákladů vzniklých s přibráním zmocněnce. Nárok poškozeného na právní pomoc poskytovanou zmocněncem bezplatně nebo za sníženou odměnu. Neplatí to

ale pro všechny případy, v kterých by poškozený prokázal, že nemá dostatek prostředků si sám hradit náklady vzniklé s přibráním zmocněnce. Například ustanovení § 51a odst. 1 tr. řádu je nárok vyloučen. Pokud vzhledem k povaze uplatňované náhrady škody nebo její výši by zastoupení bylo zřejmě nadbytečné. Bude se jednat zejména o případy s bezvýznamnou výší škody nebo jednoduché případy s jednoznačně vymezenou škodou.

- **Právo být vyrozuměn o způsobu rozhodování o jeho nároku na náhradu škody, nedostaví-li se k hlavnímu líčení**

Uvedené oprávnění vyplývá z ustanovení § 198 odst. 2 tr. řádu. Vedle práva být vyrozuměn o konání hlavního líčení, náležejícího každému poškozenému, je zde zakotveno, že ve vyrozumění je třeba poškozeného upozornit, že nedostaví-li se k hlavnímu líčení, bude se o jeho nároku na náhradu škody rozhodovat na podkladě jeho vlastních návrhů, pokud jsou již obsaženy ve spise nebo pokud dojdou soudu dříve, než se přikročí k dokazování. Pro poškozeného, který má nárok na náhradu škody způsobené trestným činem, jde o velice důležité právo, zvýrazněné v případě, že svůj nárok v přípravném řízení z jakéhokoliv důvodu neuplatnil, ale hodlá tak učinit, aniž by se dostavil k hlavnímu líčení.

- **Právo klást vyslychaným osobám otázky**

Právo poškozeného vychází z ustanovení § 215 odst. 1 tr. řádu. Poškozený, případně jeho zmocněnec mohou se souhlasem předsedy senátu klást vyslychaným otázky, a to zpravidla tehdy, když předseda senátu své dotazy skončil a když už nemají otázek členové senátu. Položené otázky by měly být směřovány k osobám, vypovídajícím o skutečnostech, které se týkají vzniku, charakteru, příčinné souvislosti a výše způsobené škody.

- **Právo napadnout odvoláním rozsudek pro nesprávnost výroku o náhradě škody**

Jedná se o oprávnění zakotvené v ustanovení § 246 odst. 1 písm. d) tr. řádu.¹⁶ Poškozený je oprávněnou osobou k napadení rozsudku pro případ, že by výrok o náhradě škody v rozsudku chyběl, nebo že došlo k porušení ustanovení o řízení předcházejícím rozsudku, jestliže toto porušení mohlo způsobit, že výrok o náhradě škody je nesprávný nebo chybí § 246 odst. 2 tr. řádu.¹⁷ Zmíněné právo se týká výhradně odsuzujícího rozsudku, nikoli rozsudku zprošťujícího. S uvedeným logicky souvisí i právo na doručení rozsudku, který se podle § 130 odst. 1 tr. řádu doručí mimo jiné poškozenému, který uplatnil nárok na náhradu škody, a to i v případě, že byl při vyhlášení rozsudku přítomen.

- a) každý poškozený (bez ohledu na možnost žádat náhradu škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení) má právo činit návrhy na doplnění dokazování a to již v průběhu přípravného řízení i později v hlavním líčení nebo veřejném zasedání o odvolání
- b) poškozený má právo nahlížet do spisů s výjimkou protokolu o hlasování a činit si z nich výpisky a poznámky a pořizovat si na své náklady kopie spisů a jejich části.
- c) zúčastnit se sjednávání dohody o vině a trestu, a proto musí být vyrozuměn o době a místu jednání o dohodě o vině a trestu, pokud výslovně neprohlásil, že se vzdává procesních práv, která mu zákon jako poškozenému přiznává, zároveň musí být upozorněn na možnost uplatnit nejpozději při prvním jednání o dohodě o vině a trestu nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy v penězích, jež mu byla trestným činem způsobena, nebo na vydání bezdůvodného obohacení, které bylo na jeho úkor získáno
- d) zúčastnit se hlavního líčení, a proto musí být vyrozuměn (popř. jeho zmocněnec) o hlavním líčení při zachování nejméně třídní lhůty k přípravě, musí mu být doručena obžaloba (ať už jde o fyzickou, nebo právnickou osobu) pokud je znám

¹⁶ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. Vyd. 4. Praha: Leges, 2013. s. 925.

¹⁷ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. Vyd. 4. Praha: Leges, 2013. s. 925.

její pobyt či sídlo, v hlavním líčení může se souhlasem předsedy senátu (samosoudce) klást vyslýchaným osobám otázky

- e) zúčastnit se veřejného zasedání o odvolání, a proto musí být vyrozuměn (popř. jeho zmocněnec) o jeho nařízení při zachování alespoň třídní lhůty přípravě, zde má obdobná práva jako v hlavním líčení
- f) zúčastnit se veřejného zasedání o schválení dohody o vině a trestu, a proto musí být vyrozuměn (popř. jeho zmocněnec), při zachování alespoň třídní lhůty k přípravě, o jeho nařízení
- g) před skončením řízení se k věci vyjádřit, v hlavním líčení má právo na závěrečnou řeč, ve veřejném zasedání o odvolání má právo se před skončením k věci vyjádřit a popř. podat konečný návrh.¹⁸

Právem, ne však povinností, poškozeného je účastnit se trestního řízení. Není možné zaměňovat práva poškozeného s povinnostmi svědka, pokud má poškozený v daném řízení současně i postavení svědka. Možnost poškozeného neuplatňovat svá práva nic nemění na obecně dané povinnosti svědka svědčit, jak je uvedeno v ustanovení § 97 tr. řádu. Práva uvedená v tomto ustanovení přísluší každému poškozenému, nejen tomu, kdo má podle zákona proti obviněnému nárok na náhradu škody, ale i poškozenému bez tohoto oprávnění. V případě úmrtí fyzické osoby (poškozené trestným činem) přecházejí její práva na dědice. Výjimkou jsou zde práva na bolestné a na náhradu za ztížení společenského uplatnění, což vyplývá z ustanovení § 2009 odst. 2 občanského zákoníku¹⁹, neboť oba tyto nároky jsou vázány na osobu primárního poškozeného. V případě zániku poškozené právnické osoby přecházejí tato práva na jejího právního nástupce.²⁰

¹⁸ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I*, § 1 až 156. Komentář. 7. vydání. Praha: C.H. Beck 2013. s. 515.

¹⁹ BĚLOHLÁVEK, A. J., ČERNÝ, F., JUNGWIRTHOVÁ, M., KLÍMA, P., PROFELDOVÁ, T., ŠROTOVÁ, E., *Nový občanský zákoník. Srovnání dosavadní a nové občanskoprávní úpravy včetně předpisů souvisejících*, Plzeň: Aleš Čeněk, 2012. s. 562.

²⁰ NOVOTNÝ, F., SOUČEK J. a kol. *Trestní právo procesní*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. s. 96.

6.2 Právo stížnosti proti usnesení soudu, kterým byla povolena obnova řízení ve výroku o přiznaném nároku na náhradu škody

§ 280 tr. řádu - osoby oprávněné k návrhu na povolení obnovy

(1) Obnovu lze povolit jen na návrh oprávněné osoby.

(2) V neprospěch obviněného může návrh na povolení obnovy podat jen státní zástupce.

(3) Ve prospěch obviněného mohou návrh na povolení obnovy podat kromě obviněného též osoby, které by mohly podat v jeho prospěch odvolání.²¹ Jestliže by tak mohly učinit i proti vůli obviněného, mohou proti jeho vůli podat i návrh na povolení obnovy. Takový návrh mohou učinit i po smrti obviněného.

(4) Osoba, která návrh na povolení obnovy řízení podala, může jej výslovným prohlášením vzít zpět, a to až do doby, než se soud prvního stupně odebere k závěrečné poradě. Návrh na povolení obnovy řízení podaný ve prospěch obviněného jinou oprávněnou osobou nebo za obviněného obhájcem nebo zákonným zástupcem může být vzat zpět jen s výslovným souhlasem obviněného; to neplatí, pokud takový návrh podal státní zástupce nebo byl-li takový návrh podán oprávněnou osobou po smrti obviněného. Zpětvzetí návrhu na povolení obnovy řízení vezme usnesením na vědomí předseda senátu soudu prvního stupně. Takové rozhodnutí nebrání pozdějšímu opětovnému podání návrhu na povolení obnovy řízení.

(5) Dová-li se soud nebo jiný státní orgán o okolnosti, která by mohla odůvodnit návrh na povolení obnovy, je povinen oznámit ji státnímu zástupci. Jestliže jde o okolnost, která by mohla odůvodnit návrh na povolení obnovy ve prospěch obviněného, je státní zástupce povinen zpravit o ní neprodleně obviněného, anebo není-li to možné, jinou osobu oprávněnou k podání návrhu, pokud takový návrh nepodá sám.

²¹ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. Vyd. 4. Praha: Leges, 2013. s. 927.

§ 281 tr. řádu - příslušnost soudu k rozhodnutí o obnově

(1) O návrhu na povolení obnovy řízení, které skončilo pravomocným usnesením státního zástupce o zastavení trestního stíhání, včetně schválení narovnání, o postoupení věci jinému orgánu nebo o podmíněném zastavení trestního stíhání, rozhoduje soud, který by byl příslušný rozhodovat o obžalobě.

(2) O návrhu na povolení obnovy řízení, které skončilo pravomocným rozsudkem nebo trestním příkazem, a řízení, které skončilo pravomocným usnesením soudu o zastavení trestního stíhání, včetně schválení narovnání, o postoupení věci jinému orgánu nebo o podmíněném zastavení trestního stíhání rozhoduje soud, který ve věci rozhodl v prvním stupni.

(3) Přestože ve věci v prvním stupni rozhodoval okresní soud, rozhodne o návrhu na povolení obnovy krajský soud, navrhne-li to státní zástupce s odůvodněním, že vzhledem ke skutečnostem nebo důkazům, které nově vyšly najevo, jde o trestný čin náležející do příslušnosti krajského soudu.²²

Je možné, jestliže vyjdou najevo skutečnosti nebo důkazy soudu dříve neznámé, které by mohly samy o sobě nebo ve spojení se skutečnostmi a důkazy známými už dříve odůvodnit jiné rozhodnutí o přiznaném nároku poškozeného na náhradu škody. V případě povolení obnovy řízení z tohoto důvodu je poškozený ve smyslu § 142 odst. 1 tr. řádu oprávněnou osobou k podání stížnosti proti takovému usnesení, neboť obsah usnesení se ho přímo dotýká. Přípustnost takové stížnosti, která má odkladný účinek, je stanovena v ustanovení § 286 odst. 3 tr. řádu. Je třeba ještě dodat, že pokud jde o obnovu řízení jako takovou (vlastní podání mimořádného opravného prostředku), není poškozený oprávněn podat návrh na její povolení.

²² JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. Vyd. 4. Praha: Leges, 2013. s. 1029-1030.

6.3 Právo podat návrh na rozhodnutí o povinnosti odsouzeného nahradit mu náklady potřebné k účelnému uplatnění jeho nároku na náhradu škody v trestním řízení

Uvedené právo vyplývá z ustanovení § 154 odst. 1 tr. řádu. Podmínkou však je fakt, že poškozenému musí být alespoň zčásti přiznán nárok na náhradu škody. Až po splnění této podmínky nastupuje pro odsouzeného, jemuž byla povinnost k náhradě škody uložena, rovněž povinnost nahradit poškozenému náklady potřebné k účelnému uplatnění jeho nároku na náhradu škody v trestním řízení, včetně nákladů, vzniklých přibráním zmocněnce.

Z ustanovení § 155 odst. 3 tr. řádu je zřejmé, že o předmětné povinnosti odsouzeného, včetně výše nákladů potřebných k účelnému uplatnění nároku poškozeného na náhradu škody v trestním řízení, rozhodne po právní moci rozsudku předseda senátu soudu prvního stupně, a to na návrh poškozeného. Nikdo jiný než poškozený nemůže iniciovat svým návrhem rozhodnutí v dané věci. Pro něho navíc z předmětného ustanovení vyplývá povinnost uplatnit daný nárok do jednoho roku od právní moci odsuzujícího rozsudku. Jde o prekluzivní lhůtu, tedy neuplatní-li poškozený daný nárok ve stanovené lhůtě, nárok zaniká.²³

- **Realizace oprávnění práva poškozeného s nárokem na náhradu škody:**

§ 228 odst. 1 tr. řádu - Odsuzuje-li soud obžalovaného pro trestný čin, kterým způsobil jinému majetkovou škodu nebo nemajetkovou újmu nebo kterým se na úkor poškozeného bezdůvodně obohatil, uloží mu v rozsudku, aby poškozenému nahradil majetkovou škodu nebo nemajetkovou újmu v penězích nebo aby vydal bezdůvodné obohacení, jestliže byl nárok včas uplatněn § 43 odst. 3 tr. řádu, nestanoví-li tento zákon jinak, nebrání-li tomu zákonná překážka, soud uloží obžalovanému vždy povinnost k náhradě škody nebo k vydání bezdůvodného obohacení, jestliže je výše škody součástí popisu skutku uvedeného ve výroku rozsudku, jimž se obžalovaný uznává vinným, a škoda

²³ NOVOTNÝ, F., SOUČEK J. a kol. *Trestní právo procesní*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. s. 103-107.

v této výši nebyla dosud uhrazena nebo bezdůvodné obohacení nebylo dosud v tomto rozsahu vydáno.

§ 228 odst. 2 tr. řádu - Výrok o povinnosti obžalovaného k náhradě škody nebo nemajetkové újmy v penězích nebo k vydání bezdůvodného obohacení musí přesně označovat osobu oprávněného a nárok, který mu byl přisouzen. V odůvodněných případech může soud vyslovit, že závazek má být splněn ve splátkách, jejichž výši a podmínky splatnosti zároveň určí.

§ 228 odst. 3 tr. řádu - Výrok rozsudku o plnění v penězích může být na návrh poškozeného vyjádřen v cizí měně, neodporuje-li to okolnostem případu a

- škoda byla způsobena na peněžních prostředcích v cizí měně nebo na věcech zakoupených za takové peněžní prostředky, nebo
- obžalovaný nebo poškozený je cizozemcem.

§ 228 odst. 4 tr. řádu - Odsuzuje-li soud obžalovaného k nepodmíněnému trestu odnětí svobody a přiznává-li poškozenému alespoň zčásti nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy v penězích nebo na vydání bezdůvodného obohacení, poučí poškozeného o možnosti požádat o vyrozměnění o konání veřejného zasedání o podmíněném propuštění z trestu odnětí svobody. Žádost poškozený podává soudu, který rozhodoval v prvním stupni.²⁴

§ 229 odst. 1 tr. řádu - Není-li podle výsledků dokazování pro vyslovení povinnosti k náhradě škody nebo nemajetkové újmy v penězích nebo k vydání bezdůvodného obohacení podklad nebo bylo-li by pro rozhodnutí o povinnosti k náhradě škody nebo nemajetkové újmy v penězích nebo k vydání bezdůvodného obohacení třeba provádět další dokazování, jež by podstatně protáhlo soudní řízení, soud odkáže poškozeného na řízení ve věcech občanskoprávních, popřípadě na řízení před jiným příslušným orgánem.

²⁴ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. Vyd. 3. Praha: Leges, 2012. s. 869.

§ 229 odst. 2tr. řádu - Na řízení ve věcech občanskoprávních, popřípadě na řízení před jiným příslušným orgánem odkáže soud poškozeného také se zbytkem jeho nároku, jestliže mu nárok z jakéhokoli důvodu přizná jen z části.

§ 229 odst. 3 tr. řádu - Jestliže soud obžalovaného obžaloby zproští, odkáže poškozeného s jeho nárokem na náhradu škody nebo nemajetné újmy v penězích nebo na vydání bezdůvodného obohacení vždy na řízení ve věcech občanskoprávních, popřípadě na řízení před jiným příslušným orgánem.²⁵

²⁵ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. Vyd. 3. Praha: Leges, 2012. s. 873-874.

7 PRÁVA POŠKOZENÉHO U ODKLONU TRESTNÍHO ŘÍZENÍ

Mezi alternativy trestního práva procesního patří v trestním řízení i odklony. Základní typy odklonu v trestním řízení jsou podmíněné zastavení trestního stíhání (včetně podmíněného odložení podání návrhu na potrestání), narovnání, trestní příkaz a odstoupení od trestního stíhání mladistvého. Za použití těchto alternativ by se mělo dosáhnout určitého odklonu od standardního průběhu trestního stíhání, které neskončí rozhodnutím o vině.

7.1 Podmíněné zastavení trestního stíhání

Institut podmíněného zastavení trestního stíhání jako jeden z druhu odklonů v trestním řízení znamená pro poškozeného zásadní možnosti účinnější ochrany jeho zájmů tím, že mu oproti standardnímu trestnímu řízení dává možnost reálnějšího a rychlejšího odškodnění. Před potrestáním pachatele dává zákon ve stanovených případech přednost zájmům poškozeného s cílem odstranit konflikt mezi ním a obviněným, který v zásadě spočívá v existenci reálné škody a možnosti její náhrady § 307 odst. 1 tr. řádu. Rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání učiní soud, ale v přípravném řízení (po zahájení trestního stíhání, což vyplývá z argumentace daného ustanovení) může rozhodnout státní zástupce. Jednou z podmínek pro rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání je již nahrazená škoda obviněným, pokud byla způsobena, nebo je v takových případech uzavřená dohoda obviněného s poškozeným o její náhradě, anebo jsou učiněna jiná potřebná opatření ze strany obviněného k náhradě škody.

V případě tohoto odklonu sice zákon nevyžaduje souhlas poškozeného s takovým postupem, ovšem práva poškozeného jsou dostatečně zabezpečena tím, že má oprávnění proti rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání podat stížnost, která má odkladný účinek § 307 odst. 5 tr. řádu. Stížnost se stejným účinkem je oprávněn poškozený podat i proti rozhodnutí ke skutečnosti, že se obviněný osvědčil § 308 odst. 4 tr. řádu. Pro poškozeného, který s obviněným uzavřel dohodu o náhradě škody, je významné, že v rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání se vždy obviněnému podle § 307 odst. 3 tr. řádu uloží, aby škodu v průběhu zkušební doby nahradil.

7.2 Narovnání

Dalším odklonem od standardního trestního řízení je institut narovnání, vymezený v ustanoveních § 309 tr. řádu až § 314 tr. řádu. Zájem na odstranění konfliktu mezi obviněným a poškozeným. Jednou z podmínek pro rozhodnutí o schválení narovnání a následného zastavení trestního stíhání soudem a v přípravném řízení státním zástupce je, že obviněný uhradí poškozenému škodu, způsobenou trestným činem nebo učiní potřebné úkony k její úhradě, případně jinak odčiní újmu vzniklou trestným činem § 309 odst. 1 písm. b) tr. řádu. K tomu je třeba dále uvést, že škoda způsobená trestným činem je zde chápána v nejširším smyslu a může jít i o plnění a náhrady, které se v adhezním řízení ani neodškodňují.

Na rozdíl od podmíněného zastavení trestního stíhání je u narovnání nutný souhlas nejen obviněného, ale i poškozeného s takovým postupem. Souhlas musí být dán způsobem, který nevzbuzuje pochybnosti, což je zdůrazněno v ustanovení § 310 odst. 1 tr. řádu. Povinností soudu a v přípravném řízení státního zástupce vyslechnout před rozhodnutím o schválení narovnání obviněného i poškozeného, zejména k způsobu a okolnostem uzavření dohody o narovnání, zda dohoda byla mezi nimi učiněna dobrovolně a zda souhlasí se schválením narovnání. Právem poškozeného je podat proti rozhodnutí o schválení narovnání a zastavení trestního stíhání stížnost, která má odkladný účinek § 309 odst. 2 tr. řádu. Specifickým ustanovením ve vztahu k poškozenému je u institutu narovnání § 310a tr. řádu, podle něhož práva poškozeného v řízení o narovnání nepřísluší tomu, na koho pouze přešel nárok na náhradu škody.

7.3 Trestní příkaz

Vydání trestního příkazu, které je upraveno v ustanoveních § 314e tr. řádu až § 314g tr. řádu, je také jedním z odklonů od standardního trestního řízení. Trestní příkaz má povahu odsuzujícího rozsudku a pro poškozeného, který uplatnil nárok na náhradu škody, je podstatné jeho právo, že mu má být trestní příkaz doručen § 314f odst. 2 tr. řádu. Z pohledu poškozeného je dále důležité, že trestní příkaz musí mimo jiné obsahovat výrok o náhradě škody s odkazem na ustanovení § 228 odst. 1 a 2 tr. řádu. (případně i odst. 3) a § 229 odst. 1 a 2 tr. řádu, jestliže byl v souladu s ustanovením § 43 odst. 3 tr. řádu nárok na její náhradu řádně uplatněn § 314f odst. 1 písm. e) tr. řádu. Na rozdíl od rozsudku, kde má poškozený ve stanovených mezích právo podat opravný prostředek (odvolání), u trestního příkazu mu takové právo nepřísluší, protože není osobou oprávněnou k podání odporu. I přes letité návrhy *de lege ferenda* zde tak přetrvává nerovnost v postavení poškozeného.

7.4 Podmíněné odložení podání návrhu na potrestání

Kromě možnosti narovnání za podmínek ustanovení § 309 tr. řádu lze rozhodnout i o podmíněném odložení podání návrhu na potrestání podle § 179g tr. řádu (§ 179c odst. 2 písm. g) tr. řádu). I ve zkráceném přípravném řízení má poškozený možnosti dosáhnout rychlého odškodnění, kdy pachatel při splnění obdobných podmínek uvedených v ustanovení § 307 tr. řádu dostává možnost vyhnout se potrestání. Jednou z významných podmínek je opět náhrada škody, pokud byla činem způsobena § 179g odst. 1 písm. b) tr. řádu. Stejně, jako v případě podmíněného zastavení trestního stíhání, také v případě podmíněného odložení podání návrhu na potrestání není nutná aktivní účast poškozeného a nevyžaduje se jeho souhlas s takovým postupem. Je oprávněn podat stížnost proti rozhodnutí o podmíněném odložení podání návrhu na potrestání, která má odkladný účinek § 179g odst. 4 tr. řádu. Poškozený má dále právo podat stížnost proti rozhodnutí státního zástupce, že se podezřelý ve zkušební době osvědčil § 179h odst. 4 tr. řádu.²⁶

²⁶ NOVOTNÝ, F., SOUČEK J. a kol. *Trestní právo procesní*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. s. 107-110.

7.5 Poškozený v řízení ve věcech mladistvých

Jestliže v předchozích výkladech je obsažena obecná problematika náhrady škody v trestním řízení, pak by měl následovat výklad o procesním institutu náhrady škody, provedeném tzv. vedlejším, a to smíšeným (hmotněprávní a procesní ustanovení) trestním zákonem. Jedná se zde o Zákon o soudnictví ve věcech mládeže č. 218/2003 Sb., (dále jen zákon o soudnictví ve věcech mládeže). Zákon zřetelněji než tr. řád chrání zájmy a práva a poškozeného jednak v základních zásadách - § 3 odst. 7 zákona o soudnictví ve věcech mládeže, jednak následně ve stejnojmenně označeném ustanovení § 45 tr. řádu. Jde o snahu zákonodárce dbát důsledněji na ochranu práv poškozeného a prohloubit význam výchovného vlivu úkonů směřujících k uspokojení nároku poškozeného na mladistvého pachatele. Řízení podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže musí směřovat k tomu, aby poškozený dosáhl náhrady škody způsobené protiprávním činem. Orgány činné v tr. řízení jsou povinny přihlížet k oprávněným zájmům poškozeného, poučit ho o jeho právech a poskytnout mu plnou možnost jejich uplatnění. Poškozený, jehož adresa pobytu, sídla nebo místa podnikání je známa, musí být příslušným orgánem činným podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže vyrozuměn, jestliže mladistvý prohlásí, že je připraven škodu vzniklou činem nahradit, jinak odčinit nebo přispět k narovnání škodlivých následků činu. Totéž platí v případě, že mladistvý na sebe vezme povinnost, která se bezprostředně dotýká zájmů poškozeného § 45 odst. 2 tr. řádu.²⁷

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže přinesl i další nová práva poškozeného, v tomto případě jako důsledek specifického způsobu ukončení trestního stíhání proti mladistvému. Podle § 70 odst. 3 zákona o soudnictví ve věcech mládeže, lze odstoupit od trestního stíhání zejména v případě, jestliže mladistvý již úspěšně vykonal vhodný probační program srov. § 17 zákona o soudnictví ve věcech mládeže, byla úplně nebo alespoň částečně nahrazena škoda způsobená proviněním a poškozený s takovým odškodněním souhlasil. Je-li takové rozhodnutí učiněno státním zástupcem v přípravném řízení, zákon mu přiznává jen právo být vyrozuměn o odstoupení od trestního stíhání a nikoli právo opravného prostředku § 70 odst. 4 věta druhá, zákona o soudnictví ve věcech mládeže

²⁷CÍSAŘOVÁ, D., FENYK J., GRIVNA T. a kol. *Trestní právo procesní*. Vyd. 5. Praha: ASPI, 2008. s. 205.

zatímco z ne zcela jasných důvodů v řízení před soudem (předběžné projednání obžaloby § 62 odst. 1 zákona o soudnictví ve věcech mládeže nebo hlavní líčení § 65 odst. 2 zákona o soudnictví ve věcech mládeže) má poškozený právo podat stížnost, a to s odkladným účinkem § 62 odst. 3 zákona o soudnictví ve věcech mládeže § 65 odst. 3 zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Odstoupení od trestního stíhání je označováno vedle podmíněného zastavení trestního stíhání a narovnání, což jsou odklony, za zvláštní způsob řízení, ovšem vybavení poškozeného adekvátními opravnými prostředky § 307 odst. 3 tr. řádu. nebo § 309 odst. 2 tr. řádu tomu neodpovídá.²⁸

Podmínkou zániku trestnosti pro účinnou lítost mladistvého pachatele § 7 zákona o soudnictví ve věcech mládeže je, na rozdíl od výrazně restriktivního ustanovení § 66 trestního zákoníku, které se vztahuje na pachatele dospělé, kromě podmínek dalších též to, že mladistvý po spáchání činu dobrovolně odstranil nebo napravil způsobený následek, anebo se o to pokusil. Zde, na rozdíl od odstoupení od trestního stíhání, má poškozený právo požit obecných ustanovení o opravných prostředcích proti rozhodnutím orgánů činných v trestním řízení v případě, že dojde k rozhodnutí o zániku trestnosti s důsledky pro další pokračování v trestním stíhání § 172 odst. 1 písm. f), resp. odst. 3 tr. řádu.²⁹

²⁸CÍSAŘOVÁ, D., FENYK J., GŘIVNA T. a kol. *Trestní právo procesní*. Vyd. 5. Praha: ASPI, 2008. s. 206.

²⁹CÍSAŘOVÁ, D., FENYK J., GŘIVNA T. a kol. *Trestní právo procesní*. Vyd. 5. Praha: ASPI, 2008. s. 207.

8 ZÁKON č. 45/2013 Sb., O OBĚTECH TRESTNÝCH ČINŮ

Dne 25. února 2013 byl uveřejněn ve Sbírce zákonů zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů, (dále jen zákon o obětech tr. činů), který upravuje mimoprofesní práva obětí tak, aby nebyla nadále roztržena do několika právních předpisů.³⁰ Tento zákon nabývá účinnosti prvním dnem šestého kalendářního měsíce následujícího po dni jeho vyhlášení, s výjimkou ustanovení

- a) § 39 až 43, § 44 odst. 2, § 47 odst. 1, 2, 3 a 6, § 48 odst. 2 a § 49 písm. f), které nabývají účinnosti prvním dnem druhého kalendářního měsíce následujícího po dni jeho vyhlášení,
- b) § 52 bodu 1 a § 53, které nabývají účinnosti dnem 1. května 2013,
- c) § 52 bodů 2 a 4 až 8 a § 55 bodů 1 až 5, 9, 10, 13 a 14, které nabývají účinnosti dnem jeho vyhlášení.

8.1 Historie a vývoj

Od 1. 8. 2013 nabývá účinnosti zákon č. 45/2013 Sb., Zákon o obětech trestných činů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen zák. o obětech tr. činů), (Česká republika se vydala cestou samostatného zákona stejně jako Kanada, Německo nebo Švýcarsko). Ochrana práv obětí trestných činů je velkým tématem kontinentálních právních úprav. V minulosti, přibližně do první poloviny minulého století, nebyla obětí trestných činů (újma na životě, zdraví, majetku či jiných chráněných zájmech) věnována soustavná a soustředěná pozornost (restorativní justice). Předmětem úpravy zákona jsou dvě základní oblasti Práva obětí trestných činů, včetně práva na tzv. odškodnění, vztahy mezi státem a subjekty poskytujícími služby obětem trestných činů.

Zákon upravuje práva na poskytnutí odborné pomoci, na informace, na ochranu soukromí, na ochranu před sekundární viktimizací ze strany OČTŘ. Důvody a dopady,

³⁰ KALOUSKOVÁ, M. Metodika k zákonu č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů. Praha: Policejní prezidium ČR, 2013. s. 4. Dostupné z intranetových stránek Policejního prezidia ČR.

komplexní úpravy pomoci obětem trestných činů (dosud roztrženo do několika zákonů), trestní řád, zákon č. 209/1997 Sb., Zákon o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti, zákon č. 108/2006 Sb., Zákon o sociálních službách, zákon č. 273/2008 Sb., Zákon o Policii České republiky, zákon č. 137/2001 Sb., Zákon o zvláštní ochraně svědka, další právní normy. S tím související další zákony, zejména (trestní řád, občanský soudní řád a zákon o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestných činů). Zákon o obětech trestných činů rozšiřuje práva poškozenému (poškozený není shodný s obětí, byť se velmi překrývá). Poškozený je pojem čistě procesní, podle tr. řádu je jedním ze subjektů trestního řízení a zároveň stranou § 12 odst. 6 tr. řádu, může být i právnická osoba. Oběť je třeba chápat spíše jako subjekt (adresáta) zvláštní péče ze strany státu, nemůže být právnická osoba. Zavádí se nový institut „předběžná opatření“.³¹

8.2 Zákon o obětech trestných činů

Zák. o obětech tr. činů má za úkol zlepšit práva obětí, musí s ní být zacházeno s respektem k její osobnosti, citlivě s ohledem na situaci, ve které se nachází nikoliv vlastní vinou a způsobem, který jim nepřivodí další újmu. V průběhu trestního řízení, aby měli dostatek informací o svých právech i o případu a každá oběť měla možnost v trestním řízení vyjádřit svůj názor na věc.

Zákon obsahuje

- práva obětí trestných činů,
- poskytování peněžité pomoci obětem trestných činů státem a
- vztahy mezi státem a subjekty, které poskytují služby obětem trestných činů.

Procesní práva jsou upravena trestním řádem. Poskytnutí komplexní péče obětem trestných činů lze docílit pouze kombinací práv procesních a mimoprocenálních. Proto některá z komplexu práv na poskytnutí zvláštní péče jsou natolik svázána s trestním řízením, že musí mít i odraz v trestním řádu.³²

³¹ KALOUSKOVÁ, M., MAZÁNEK M., Prezentace k zákonu č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů. Praha: Policejní prezidium ČR, 2013. Dostupné z intranetových stránek Policejního prezidia ČR.

³² KALOUSKOVÁ, M., Metodika k zákonu č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů. Praha: Policejní prezidium ČR, 2013. s. 4-5. Dostupné z intranetových stránek Policejního prezidia ČR.

Zák. o obětech tr. činů hovoří pouze o trestném činu, za který se považuje i čin jinak trestný. Nevztahuje se na případy, kdy pachatel svým jednáním naplnil skutkovou podstatu přeštku. Oběť je pouze fyzická osoba, neboť může subjektivně pociťovat vzniklou újmu. Je to taková osoba, které bylo nebo mělo být trestným činem, ublíženo na zdraví, způsobená majetková i nemajetková újma, nebo na jejíž úkor se pachatel obohatil. Toto se vztahuje jak na čin dokonáný, tak na pokus a přípravu. Pokud byla oběti způsobena smrt, považuje se též za oběť, její příbuzný v pokolení přímém, sourozenec, osvojenec, osvojitel, manžel nebo registrovaný partner, anebo druh, jeli osobou blízkou. V zákoně o obětech trestných činů je definovaná zvlášť zranitelná oběť v § 2 odst. 4, kdy se jedná o oběť, u které existuje větší riziko vzniku druhotné újmy (sekundární viktimizace) nejenom následky činu, ale také zastrašováním pachatele nebo necitlivým přístupem státních orgánů. Její zranitelnost může vyplývat z osobní charakteristiky oběti nebo z povahy či typu trestného činu, z její životní situace apod. Když jsou v zákoně o obětech trestných činů splněny podmínky v § 2 odst. 2 a odst. 3, se rozumí typickou zvlášť zranitelnou obětí, dítě (osoba mladší 18 let) osoba, která je postižena fyzickým, mentálním nebo psychickým handicapem nebo smyslovým poškozením, které může bránit jejímu plnému uplatnění ve společnosti. Dále se může jednat o oběť trestného činu obchodování s lidmi § 168 tr. zákoníku, ale záleží mnohdy na konkrétní situaci, která činí oběť zvlášť zranitelnou, patří sem oběť trestného činu proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, nebo násilí, nebo pohrůžkou násilím, vždy s ohledem na věk, pohlaví, rasu, národnost, sexuální orientaci, náboženské vyznání, zdravotní stav, rozumovou vyspělost, schopnost vyjadřovat se, životní situaci nebo s ohledem na vztah k osobě podezřelé.

8.3 Definování zvlášť zranitelné oběti

Za zvlášť zranitelné oběti trestných činů se podle § 2 odst. 4 zákona o obětech trestných činů se považují:

- a) dítě
- b) osoba, která je postižena fyzickým, mentálním, nebo psychickým hendikepem, nebo smyslovým poškozením, které ve spojení s různými překážkami může bránit plnému a účelnému uplatnění této osoby ve společnosti ve srovnání s jejími ostatními členy,
- c) oběť trestného činu obchodování s lidmi (§ 168 tr. zákoníku),
- d) oběť trestného činu proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, nebo trestného činu, který zahrnoval násilí či pohrůžku násilím, jestliže je v konkrétním případě zvýšené nebezpečí způsobení druhotné újmy zejména s ohledem na její věk, pohlaví, rasu, národnost, sexuální orientaci, náboženské vyznání, zdravotní stav, rozumovou vyspělost, schopnost vyjadřovat se, životní situaci, v níž se nachází, nebo s ohledem na vztah k osobě podezřelého ze spáchání trestného činu, nebo závislost na ní.

8.4 Souhrn zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů

S účinností zákona o obětech trestných činů byly provedeny novelizace v zákonech, kdy změna byla v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže. Poškozený v roli oběti trestného činu na místě spáchání trestného činu má právo na poměrně široký okruh informací. Jestliže dojde ke kontaktu s policií bezprostředně po spáchání činu, oběť potřebuje okamžitou pomoc a ústně informaci podle § 8 odst. 1 písm. a) až d), zák. o obětech tr. činů, kde může věc oznámit, které subjekty z registru ji mohou pomoci, jakým způsobem lze ochránit její bezpečí a kde se může zeptat na průběh trestního řízení. Další informace podle § 8 odst. 1 písm. e) až j) zák. o obětech tr. činů dostane oběť písemně. Pokud oběť požádá, i písemné informace jsou vysvětleny ústně.

S účinností dnem 1.8. 2013 zákona č. 45/2013 Sb., Zák. o obětech tr. činů a o změně některých zákonů byla nutnost dalších opatření v policejním systému ETR: vytvoření informace pro oběti, nové poučení pro oběti, změna formulářů, úprava funkcionalit (tisknutí formulářů v případě oddělení osobních údajů oběti § 16 z. č. 45/2013 Sb.), režim vedení formulářů s osobními údaji oběti v případě oddělení od spisového materiálu.³³

³³ KALOUSKOVÁ, M., MAZÁNEK M.. Presentace k zákonu č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů. Praha: Policejní prezidium ČR, 2013. Dostupné z intranetových stránek Policejního prezidia ČR.

9 POROVNÁNÍ NEJDŮLEŽITĚJŠÍCH PRÁV POŠKOZENÉHO S PRÁVY OBVINĚNÉHO

Částečné zodpovězení otázky zda jsou práva poškozeného dostatečná

a) **Obecně** – Poškozený oproti obviněnému nemůže žádat, aby se on sám nebo jeho zmocněnec zúčastnil vyšetřovacích úkonů a kladl otázky vyslychaným svědkům (§ 165 odst. 1 a § 164 odst. 4 tr. řádu). Nutno však zvážit, zda je to pro poškozeného natolik důležité jako pro obviněného. Obviněný má právo kdykoli odmítnout výpověď (§ 33 odst. 1 tr. řádu), oproti tomu poškozený v postavení svědka může odmítnout vypovídat jen z důvodů uvedených v § 100 tr. řádu. Odepření výpovědi z jiných důvodů je nepřipustné, navíc je poškozený/svědka povinen vypovídat pod sankcí trestného činu křivé výpovědi.

Je jasné, že tato nerovnost vyplývá ze samotného postavení obviněného, kterému v trestním řízení hrozí určitá sankce, která bude mít na jeho další život závažný dopad. Je nutné respektovat jeho právo na obhajobu, nelze jej právními prostředky nutit k pravdivé výpovědi obdobně jako např. poškozeného, který je v postavení svědka. Naopak umožnit poškozenému v postavení svědka odmítnout výpověď bez uvedení důvodů, nebo mu umožnit nevypovídat pravdu, by znehodnotilo jeho výpověď jako důkazní prostředek a vedlo by to v praxi zřejmě k důkazní nouzi. Tuto nerovnost neuvádíme s cílem poukázání na diskriminaci poškozeného, pouze na ni chceme poukázat jako na kontext dalších ustanovení. I pro poškozeného z trestního řízení totiž vyplývají závažné důsledky, ačkoli většina z nich není přímo právní povahy. Jedná se zejména o následky na psychice poškozeného, ale také o následky související s přiznáním či nepřiznáním nároku na náhradu škody i se samotným odsouzením či neodsouzením obviněného. Zde nejde pouze o fakt, zda bude obviněný odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody a tím bude mít poškozený po určitou dobu jistotu bezpečí před případnými dalšími útoky z jeho strany.

b) v přípravném řízení - je nejdůležitějším právem poškozeného podávat stížnosti proti některým rozhodnutím policejního orgánu, nebo státního zástupce. Po zahájení trestního stíhání může přípravné řízení skončit, kromě podání obžaloby, několika způsoby – usnesením o postoupení věci jinému orgánu, o přerušení nebo zastavení trestního stíhání, o podmíněném zastavení trestního stíhání apod. Poškozený má možnost podat stížnost proti všem těmto usnesením, kromě usnesení o přerušení trestního stíhání. Novelizací tr. řádu, resp. zákonem č. 193/2012 Sb. s účinností od 1.9.2012 bylo poškozenému umožněno činit návrhy na doplnění dokazování, nebo se zúčastnit sjednávání dohody o vině a trestu.³⁴

c) v řízení před soudem – další nerovností práv mezi poškozeným a obviněným můžeme zmínit v ustanovení § 188 tr. řádu, podle kterého poškozený má pouze právo na stížnost proti rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání a o schválení narovnání. Ostatní práva na stížnost, např. v rozhodnutí o postoupení věci jinému orgánu, přerušení trestního stíhání, vrácení věci státnímu zástupci k došetření, má pouze státní zástupce a obviněný.³⁵

Další rozdílná oprávnění jednotlivých stran řízení najdeme v průběhu hlavního líčení. Všechny strany mohou se souhlasem předsedy senátu klást vyslychajícím otázky § 215 odst. 1 tr. řádu, ale žádat, aby jim bylo umožněno provést důkaz, především výslech svědka nebo znalce, má pouze státní zástupce, obžalovaný, nebo obhájce § 215 odst. 2 tr. řádu.

Velmi výrazně se nerovnost stran projevuje při možnosti napadnout odvoláním proti rozsudku. Obžalovaný se může odvolat proti kterémukoli výroku, který se ho přímo dotýká § 246 odst. 1 písm. b) tr. řádu, na rozdíl od poškozeného, který se může odvolat pouze proti výroku o náhradě škody, nebo nemajetkové újmy v penězích, nebo na vydání bezdůvodného obohacení § 246 odst. 1 písm. d) tr. řádu, a to za předpokladu, že uplatnil nárok na tuto náhradu. Zde je nutné namítnout, že poškozený musí usilovat o zjištění a posouzení zavinění obviněného, pokud takové zjištění podmiňuje správnost výroku

³⁴ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. Vyd. 3. Praha: Leges, 2012. s. 801.

³⁵ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. Vyd. 3. Praha: Leges, 2012. s. 802.

o náhradě škody, což dává poškozenému možnost napadnout odvolání proti rozsudku proti výroku o náhradě škody.

A dílčím závěrem komparace poškozeného s obviněným vyplývá, že všechny tyto odlišnosti v procesních právech svědčí o tom, že ačkoliv je poškozený v trestním řízení stranou, jeho postavení je v mnoha ohledech slabší, nežli je tomu u obviněného. Tyto nesrovnalosti pak výrazně oslabují možnost poškozeného, hájit v trestním řízení své oprávněné zájmy. Je třeba si uvědomit, že zájmem poškozeného není pouze náhrada vzniklé škody, jak to chápe platná právní úprava. V mnoha případech je trestní právo jediným prostředkem ochrany poškozeného před případným útokem, nebo odplatou ze strany téhož pachatele. Ačkoliv teorie i platná právní úprava předpokládá, že trestným činem je zasažen především zájem veřejný, činí z této zásady výjimky, jako je institut trestního stíhání se souhlasem poškozeného, kdy se dává přednost zájmu poškozeného na nestíhání pachatele, na druhé straně není poškozenému v plném rozsahu přiznáno právo domoci se alespoň projednání věci před soudem.

10 KOMPARACE ČESKÉ PRÁVNÍ ÚPRAVY SE SLOVENSKOU PRÁVNÍ ÚPRAVOU K POSTAVENÍ POŠKOZENÉHO

Cílem je provést komparaci české a slovenské právní úpravy, zejména k postavení poškozeného jako subjektu strany v trestním řízení. Provést komparaci právní úpravy mezi zákonem č. 141/1961 Sb., Zákon o trestním řízení soudním (trestní řád) a zákonem č. 301/2005 Z. z., Trestný poriadok, v znění pozdějších předpisů (dále jen „TP“). Záměrně jsme vybrali Slovenskou republiku z důvodu všeobecné blízkosti právní úpravy této problematiky, jelikož v rámci Evropské unie dochází v současnosti ke všeobecnému sladění právních předpisů.

10.1 Poškozený v trestním řízení v pojetí slovenského zákonného ustanovení

Poškozený je osoba, které bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobená majtková, morální nebo jiná škoda, nebo bylo porušeno či ohroženo její zákonem chráněné právo a svoboda (§ 43 odst. 1 TP).

- poškozený, který má nárok na náhradu majtkové škody a může si ji uplatnit v rámci adhézního řízení (§ 43 odst. 2 TP, § 228 odst. 1 TP),
- poškozený, který takový nárok nemá a má jen procesní práva vyjmenované v § 43 odst. 1 TP.³⁶

³⁶ IVOR, J., ZÁHORA J., *Základy trestného práva*. Bratislava: Akadémia policajného zboru, 2004. s. 110.

10.2 Práva poškozeného v trestním řízení Slovenské republiky

Podle slovenského TP je poškozeným osoba, které bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková, morální nebo jiná škoda. Dále to jsou osoby, jejichž zákonem chráněná práva a svobody byly porušeny či ohroženy trestným činem. Poškozený má v trestním řízení postavení strany.

Poškozený má podle TP právo v případech uvedených v TP se vyjádřit, zda souhlasí s trestním stíháním osoby blízké, být vyzooměn o zahájení trestního stíhání; má právo být vyzooměn o vznesení obvinění; dále pak o zajištění nároku poškozeného a také o hlavním líčení, kdy má právo uplatnit nárok na náhradu škody, může činit návrhy na provedení důkazů nebo na jejich doplnění. Poškozený může předkládat důkazy a vyjádřit se k provedeným důkazům, kdy může navrhnout zajištění svého nároku na náhradu škody a uplatňovat konkrétní návrhy za účelem uzavření narovnání nebo dohody s obviněným. Poškozený má právo na prostudování spisu po skončení vyšetřování a také může podávat návrhy na jeho doplnění, na tlumočnicka, uplatnit námitku podjatosti, na doručení obžaloby, seznámit se s navrhovanými důkazy, účastnit se hlavního líčení a veřejného zasedání konaného o odvolání. Má právo přednést závěrečnou řeč, dále má právo na doručení rozsudku a také trestního příkazu, může podávat opravné prostředky proti rozhodnutí, které mu jsou doručována v rozsahu stanoveném TP. Poškozený v průběhu vyšetřování má právo žádat prokurátora, aby byly odstraněny průtahy ve vyšetřování a také, aby byly odstraněny závady v postupu vyšetřovatele nebo policejního orgánu. Má právo vyslovit souhlas se schválením narovnání a také má poškozený právo v případě nebezpečí v souvislosti s pobytem obviněného nebo odsouzeného na svobodě žádat, aby mu byla poskytnuta informace o propuštění obviněného z vazby nebo při jeho útěku z vazby nebo o propuštění či útěku odsouzeného z výkonu trestu odnětí svobody.

Poškozený může v případě úmyslného ublížení na zdraví žádat o odškodnění, na poučení o právech poškozeného a poskytnutí plné možnosti k jejich uplatnění. Orgány činné v trestním řízení (policejní orgán a prokurátor) jsou povinni poskytnout při prvním kontaktu s poškozeným písemné informace o jeho právech v trestním řízení

a o organizacích na pomoc poškozeným, včetně služeb, které poskytují. V případě, že v trestním řízení je větší počet poškozených jednotlivým výkonem jejich práv by mohl být ohrožen účel a rychlý průběh trestního stíhání, je ustanoven společný zástupce, kdy společných zástupců nesmí být více než 10. Spoluobviněný, který je stíhán v trestním řízení nemůže uplatňovat oprávnění poškozeného. Poškozený může písemně nebo ústně se vzdát svých procesních oprávnění výslovným prohlášením před orgánem činným v trestním řízení.

Poškozený je oprávněn navrhnout, aby soud v odsuzujícím rozsudku uložil obviněnému za povinnost tuto škodu nahradit. Poškozený nemůže tento návrh nelze podat, v případě, že o nároku bylo rozhodnuto již v občanskoprávním, anebo jiném řízení. Když nejsou dány podklady pro vyslovení povinnosti k náhradě škody v trestním řízení, soud poškozeného odkáže na řízení ve věcech občanskoprávních nebo na řízení před jiným příslušným orgánem, stejným postupem soud postupuje v případě, kdy nárok na náhradu škody byl přiznán jen částečně.

10.3 Porovnání České a Slovenské právní úpravy

Poškozený je uveden v TP Slovenské republiky v sedmém dílu v paragrafech § 44 - § 52 TP. Nová úprava slovenského TP ve svém novelizovaném znění počítá s náhradou tzv. morální a jiné škody v adhezním řízení. V tomto řízení se preferuje náhrada v penězích, ale připouští se též náhrada škody formou uvedení v předcházející stav, když o to poškozený požádá a je-li to možné a účelné. V případě, že jde o náhradu morální škody, soud uloží u osob poškozených trestnými činy obžalovanému vždy povinnost k náhradě škody, pokud škoda nebyla dosud uhrazena, podle ustanovení § 287 odst. 1 věta druhá TP.

Poškozený v českém právním řádu i ve slovenském právním řádu má obdobná procesní práva, která jsou návrhy na provedení důkazů, na jejich doplnění, nahlížení do spisů, prostudování jich, dále má poškozený právo zúčastnit se hlavního líčení a veřejného zasedání konaného o odvolání nebo o dohodě o přiznání viny a přijetí trestu. Poškozený se může vyjádřit k provedeným důkazům a má právo závěrečné řeči, právo podávat opravném prostředky v rozsahu vymezeném tímto zákonem (§ 46 odst. 1 TP). Pokud poškozený podle

zákona může po obviněném nárokovat náhradu škody, která mu byla způsobená trestným činem. Poškozený může stejně jako v trestním řízení v ČR oprávněně navrhnout, aby soud v odsuzujícím rozsudku uložil obžalovanému povinnost nahradit tuto škodu. Před skončením vyšetřování nebo před skončením zkráceného řízení musí poškozený podat návrh na náhradu. Z podaného návrhu musí být patrné, z jakých důvodů a v jaké výši se nárok na náhradu škody uplatňuje. Pokud je důvodná obava, že uspokojení nároku poškozeného na náhradu škody způsobené trestným činem bude mařeno nebo ztěžováno, lze nárok až do pravděpodobné výše škody zajistit v rámci trestního řízení.

ZÁVĚR

Je zřejmé, že současná právní úprava dává poškozenému v trestním řízení poměrně velký okruh procesních práv, která jsou uvedena zejména v ustanovení § 43 tr. řádu až § 51b tr. řádu. Poškozený může uplatňovat určité satisfakce vůči pachateli trestného činu. V adhezním řízení se mu přiznává náhrada škody či nemajetkové újmy v penězích nebo nárok poškozeného na vydání bezdůvodného obohacení, přičemž tento musí být vznesen nejpozději do počátku dokazování.

K nejdůležitějším procesním úkonům poškozeného patří jeho účast na dokazování, kde má právo na závěrečnou řeč a také možnost podání odvolání proti rozhodnutím orgánů činným v trestním řízení. Jedním z nedostatků v právní úpravě poškozeného je, že poškozený vystupuje nezřídky v řízení před soudem zároveň jako svědek. Před soudem musí být poučen o právech poškozeného a zároveň o právech svědka. Předseda senátu musí dbát na to, aby dosud nevyslechnutý svědek nebyl přítomen výslechu obžalovaného a jiných svědků. V této fázi dochází k rozporu s uplatněním práva poškozeného být přítomen hlavnímu líčení, klást vyslychaným osobám otázky a navrhopvat důkazy.

V každém jednotlivém procesním úkonu, je povinností policejního orgánu osobu, s níž je procesní úkon prováděn řádně poučit o jejích právech a povinnostech.

Trestní řízení je většinou rychlejší než občanskoprávní řízení a hlavně není zpoplatněno žádným správním ani soudním poplatkem. V rozsudku může trestní soud poškozenému uvedenou náhradu škody přiznat, nebo ho se svým nárokem odkázat na občanskoprávní řízení, a to buď zcela, nebo s částí svého nároku. V právní úpravě může poškozený řádně uplatnit svá práva v trestním řízení. Záleží jen na osobě poškozeného, zda v trestním procesu s těmito právy naloží k uplatnění svých nároků.

Analýzou problematiky této bakalářské práce a praktických zkušeností jsme dospěli, ve smyslu úvah „*de lege ferenda*“, k závěru, že současnou právní úpravou procesního postavení poškozeného v trestním řízení s přijetím zákona o obětech trestných činů se ochrana zájmů poškozených zvýšila, a to ve stanovení práva oběti na odbornou pomoc,

bezplatnou odbornou pomoc, právní pomoc a poskytování právních informací, přístup k informacím.

Byť se domníváme, že v rámci trestního řízení je na místě poškozeného poučit o jeho právech a povinnostech, ale při samotném oznámení se poškozenému předkládá množství různých poučení, které jsou natolik obsáhlé a pro laika komplikované, že mnohdy poškozené osoby poučení nečtou, nebo je dostatečně nevnímají. Toto je zpravidla způsobeno rozrušením nebo časovou náročností, kterou by poškozený mohl věnovat nápravě škod, nežli dlouhým pročitáním paragrafových znění zákonů.

Domníváme se, že by bylo spíše vhodnější poučení zkrátit na co nejsrozumitelnější s menší obsahovou formou, tak aby poškozenému v průběhu trestního řízení nebylo znemožněno uplatnění všech procesních práv.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Literární zdroje

1. BĚLOHLÁVEK, A., ČERNÝ F., JUNGIRTHOVÁ M., KLÍMA P., PROFELDOVÁ P., ŠROTOVÁ E., *Nový občanský zákoník. Srovnání dosavadní a nové občanskoprávní úpravy včetně předpisů souvisejících*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012. 830 s. ISBN 978-80-7380-413-8.
2. CÍSAŘOVÁ D., FENYK J., GŘIVNA T. a kol. *Trestní právo procesní*, 5. vyd. Praha: ASPI, 2008. 824 s. ISBN 978-80-7357-348-5.
3. IVOR, J. a kol. *Trestné právo, kriminalistika, bezpečnostné vedy a forenzní disciplíny v kontexte kontroly kriminality. Pocta prof. JUDr. Ing. Viktorovi Poradovi, DrSc., Dr.h.c. mult. k 70. narozeninám*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. 905 s. ISBN 978-80-7380-440-4.
4. IVOR, J., ZÁHORA J., *Základy trestného práva*. Bratislava: Akadémia policajného zboru, 2004. s. 137. ISB 80-54-317-8.
5. JELÍNEK, J. a kol. *Poškozený v českém trestním řízení*, Praha: Karolinum, 1998, ISBN 978-80-7184-618-5.
6. JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. Vyd. 3. Praha: Leges, 2012. 1280 s. ISBN 978-80-87576-29-8.
7. JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. Vyd. 4. Praha: Leges, 2013. 1216 s. ISBN 978-80-87576-69-4.
8. JELÍNEK, J., SOVÁK Z., *Trestní zákon a trestní řád*. 21. Vydání, Praha: Linde, 2004. 1010 s. ISBN 80-7201-496-X.
9. KALOUSKOVÁ, M., MAZÁNEK M., *Prezentace k zákonu č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů*. Praha: Policejní prezidium ČR, 2013. Dostupné z intranetových stránek Policejního prezidia ČR.
10. KALOUSKOVÁ, M., *Metodika k zákonu č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů*. Praha: Policejní prezidium ČR, 2013. Dostupné z intranetových stránek Policejního prezidia ČR.
11. MUSIL, J., KRATOCHVÍL V., ŠÁMAL P. a kol. *Trestní právo procesní*, 3. Přepřacované a doplněné vydání. Praha: C.H. BECK, 2007. 1211 s. ISBN 978-80-7179-572-8.

12. NOVOTNÝ, F., SOUČEK J. a kol. *Trestní právo procesní*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. 410 s. ISBN 978-80-7380-237-0.
13. NOVOTNÝ, F., RŮŽIČKA M. a kol. *Trestní kodexy, trestní zákon, trestní řád a související předpisy*. 2. doplněné vydání. Praha: EUROUNION, 2002. 1640 s. ISBN 80-7317-009-4.
14. PROUZA, D., *Trestní zákoník s judikaturou a souvisejícími předpisy*, Praha: C.H.BECK, 2010. 1280 s. ISBN 978-80-7400-187-1.
15. ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I, § 1 až 156*. Komentář. 7. vydání. Praha: C.H. Beck 2013, 1920 s. ISBN 978-80-7400-465-0.
16. ŠÁMAL, P., NOVOTNÝ F., RŮŽIČKA M., VONDRUŽKA F., NOVOTNÁ J., *Přípravné řízení trestní 2., doplněné a přepracované vydání*. Praha: C.H. BECK, 2003. 1471 s. ISBN 80-7179-741-3.

Elektronické zdroje

1. <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&k=3397&d=47145>
2. <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&k=5871&d=322942>
3. www.denik.cz/z_domova/novela_obeti_20070527